

105410

FOLKEDOMMEN OVER BISKOP BERGGRAV.

Da det endelig ble slutt på okkupasjonstidens 5 onde år, holdt vår øverste dommer, høyesterettsjustitiarius PAAL BERG, en tale i Høyesterett den 14. mai 1945.

Han lovet oss full rettssikkerhet. Aldri mere tortur, aldri mere vilkårlig fengsling, aldri mere straff uten lov og dom, aldri mere en lovs tilbakevirkende kraft.

Vi vet alle at dette løfte er brutt. Vi har i disse år med sorg og gru sett følgene derav.

Ganske naturlig har de mange øyne vendt seg mot kirken. Den må da iallfall - ut fra sin kristendom - forstå. Men også den har sviktet. Vi har ventet forgjeves, vi har endog opplevet de uhyggeligste foreteelser derfra både under private samtaler, i skrift og fra selve prekestolen. Foreløbig skal nevnes følgende:

Vår øverste geistlige myndighet, biskop Eivind Berggrav, forhenværende fengselsprest, nu biskop i Oslo, har i sitt eget blad "Kirke og Kultur" skrevet en artikkel:

Folkedommen over NS.

Den er i høyeste grad egnet til motsigelser. Men motsvar er i bladet blitt stanset som utillatelig - "noe som viser hvor vanskelig det er for tiden å få orientert hverandre" - (biskopens eget uttrykk fra okkupasjonstiden).

Artikkelen er lang og innviklet og virker nærmest journalistisk underfundig. De fleste har derfor neppe kunnet pløye den igjennom med full forståelse av hva den inneholder.

Men alle kjenner artikkelens kjerne:

Hvert eneste medlem av NS er ansvarlig for ledelsens og de andre medlemmers forbryterske handlinger. Derfor er hvert medlem å betrakte som landssviker - det nye ord for landsforræder - lansert i London og innpodet alle norske anklagere. Som landssviker skal

hvert medlem merkes, bedømmes, og behandles kollektivt.

For første gang i Norges rettshistorie har hvemsomhelst lov til straffritt å æreskjelle sin landsmann før det foreligger bevis.

Biskop Berggrav har ut fra sitt store ansvar benyttet seg av denne tillatelse. Ikke engang han har forstått den enkle ting at ingen er landssviker, om sinte nordmann aldri så meget bestemmer at han skal være det.

Biskopen gjør oppmerksom på at det er et forferdelig stempel, men han tier med at det er forbundet med forferdelig stort ansvar å bruke det. Sin samvittighet prøver han å døve med disse ord til mulige NS-lesere: Dere har selv preget dette stempel.

Biskopen har intet mandat til å tale på kirkens vegne, sier han. Han mener å tale som kirkens tjener. Hva er egentlig forskjellen her? Muligens den at han som tjener er mere ydmyg?

Hadde han skrevet sin artikkel som en kristen tjener ville det ikke vært nødvendig stadig å påpeke at hans tanker, meninger og ord er overveid og bygget på kristen grunn. Det var jo da en selvfølge.

Nei - artikkelen virker som den er skrevet av en selvbestaltet dommer uten nødvendige kvalifikasjoner. Derfor må han minne om den grunn han burde stått på. Med bibelen i hånd jonglerer han smidig med de ord som i øyeblikket er anvendelige. Det virker helt uhyggelig.

Vi skal se litt på hans anklage mot alle medlemmer av NS. Vi siterer:

"De var med på en sammensvergelse mot det norske folk. Det var en dobbelt sammensvergelse. Først mellom NS innbyrdes og så mellom disse og fedrelandets fiender.

Det var en aktiv sammensvergelse. En blødig sammensvergelse. Den levet på trusler og vold. Den slo ned og drepte. Vi kom i fare

hver eneste mann og kvinne og hvert barn i dette land.

De gikk ikke bare sammen med fienden i den kamp han førte. De benyttet seg av fiendens våpen til under kampen å overfalle sitt eget folk.

Mens folket lå der bakbundet av Gestapo med Wehrmachts bajonetter over seg, grep de anledning til å herje offeret og fremme sine egne interesser. De tok oss med vold, mens vi var bundet.

Uten spor av nødvendighet strøk NS hva de lystet i samtlige norske lover, deri innbefattet grunnloven, og drev et meningsløst privat lovmakeri. Partiet gjorde vold på norsk rett, forfatning og mennesketilvarelse.

Hvert eneste medlem har ferskrevet seg til forrederiet og alle dets gjerninger.

Hvert medlem har svoret blind og ubetinget lydighet mot føreren og gått god for alt han måtte befale og finne på. Enhver har med sitt navns underskrift utslettet sin egen samvittighet og solgt sin overbevisning. De har innvilget i å være forhånds medskyldige.

Ved ikke å melde seg ut, har de selv erkjent at de står last og brast med all den skjendsel som deres knippe har veltet over seg selv og over dem alle.

Grunnskylden var den partimessige avtalen om blindt myrderi av uskyldige i sammensvergelsens interesse.

Dette er handlingen som NS-medlemmer skal stå til regnskap for."

Disse malende fantasibilleder inneholder injurier av dimensjoner som Norges rettshistorie ikke har make til. De er sprunget ut av norsk kirke og kultur. Og hvem rammer de ?

De virkelige forbrytere, de virkelige forredere, bødler,

torturister, angivere og tyveknekter er vi alle skjønt enige om skal straffes. Etter norsk lov og rett. Men biskopens anklage gjelder altså:

- 1) Hver ungdom som av foreldre og pårørende er trukket inn i partles, og som da naturligvis måtte tro at de gikk med på noe godt for landet.
- 2) Gamle mennesker uten forståelse av politikk.
- 3) Alle de rettskafne mennesker som prøvde å danne en motvekt til det som ikke var bra, som personlig holdt sin sti ren og i sitt arbeide bare ivaretok norske interesser.
- 4) Fjerntboende folk, gårdbrukere og andre, som hadde lidt under førkrigsregimet og nu håpet på bedring.
- 5) Og så alle de som ble med i tillit til Berggravs og Paal Bergs ord. De kunne ikke godt tenke seg at en mann var forreder som av høyesterettsjustitiarius ble takket offentlig for på ny å ha vist sitt fedrelandssinn og sin ansvarsfølelse, og som ble be-
trødd det ærefulle verv å demobilisere. Hvem kunne tenke seg at en biskop og en høyesterettsjustitiarius talte offentlig mot sin overbevisning ?

Alle disse er landssvikere på den måte at det er bestemt at de skal være det. De skal dømmes etter helt egenartede og nye anordninger. (Biskopens egen betegnelse). Disse er avgjort i strid med grunnloven og med all sund og sand rettsbevissthet. Dette har mange av våre dyktigste jurister og andre forgjeves gjort oppmerksom på. Biskopen er altså kjent med dette syn på ulovligheten, men støtter den allikevel.

Straffens første hensikt, sier biskopen, er at alle skal få se. Hvert eneste medlem skal få sin grunndom og sviemerkes. Biskopen nevner koldblodig den sadistiske bestemmelse om tillitstapet og

alle dets følger: Tilsammentatt tap av enhver menneskelig rettighet, en fullstendig ødelagt tilværelse før og etter at straffen er sonet. Og da ikke bare for den straffede selv, men for hele hans familie.

Et imponerende rettslig og kristent syn på tingene.

Publikum skal også få se. Det må ikke "bli snytt for noe", som det sto i en avis. Man skal få nyte skuespillet som man nyter en tyrefektning fra tribuner og galleri.

Straffens annen hensikt er å gjenvinne mennesket. Da skal den nådige tilgivelse komme når hevnen er fullbyrdet og mennesket er ødelagt. Det er nemlig ikke meningen at man skal sviemerkes for evig.

Biskop Berggrav har som nevnt bygget sin dom på kristen grunn. Kristendommen tillater ikke svik, sier han. Jesus har selv sagt det.

Men - Jesus dømmer ikke noe menneske for svik uten at han vet at han har sveket. Og da dømmer han helt rettførdig. Det er forskjellen her.

Det er det triste og farlige at biskopen ikke har rådført seg med Jesus på annen måte enn ved å finne fram den ovennevnte uttalelse av ham og derved ment seg støttet av Jesus selv.

Hadde vår øverste representant for kirken i Norge lyttet til de bud han har lovet å lytte til, ville han beskyttet vår grunnlov og tatt avstand fra gjengjeldelsestanken, som de provisoriske anordninger er gjennomsyret av. Da ville han stillet seg ved siden av de 4 høyesterettsdommere som dissenterte (ære være dem for det), da de andre dommere tok den for land og folk og sikkert også for seg selv så skjebnesvangre beslutning.

Jesus ville ikke vært med på ropet: Korsfest! Korsfest!

Hans bud til det norske folk ville ganske enkelt lydt slik:

D e n s o m e r r e n k a s t e d e n f ø r s t e s t e n e

Hvis man hadde fulgt det råd kunne ikke mange sten blitt kastet. Men vi hadde fått et rettsoppgjør som var et kristent og kultivert samfund verdig.

Da ville heller ikke de mangfoldige anklager i skrift og tale og i fortvilete menneskesjeler blitt rettet mot Oslo-bispen. Nu har han med sin dom - og adskillig annet - villedet kirkens menn og det store publikum og påført sine landsmenn de grusomste lidelser. Hans ansvar er stort.

Det ser da også ut til at hans samvittighet tilslutt begynner å røre litt på seg. Han skriver nemlig:

"Vi må ikke nedverdige oss, ikke synke ned til fiendens nivå, ikke slå så hårdt at det blir morgendagens nederlag. Nutidens dom må kunne stå for ettertidens. Vi vil ikke i det indre la oss besette av fiendens ånd, etter at vi i det ytre har kastet av hans åk. Folkets rettstanke tok ledelsen - de forkastet hevn og gjengjeldelse. Om denne lysten finnes i oss selv, så anerkjenner vi den ikke."

Biskopen husker også de henrettedes siste bønn.

Bygg ikke landet opp med hat. Bygg det med kjærlighet.

Han slutter sin bispedom med følgende:

F o r h v e r o n d g j e r n i n g s o m e r b l i t t
g j o r t m å v i ø v e e n b a r m h j e r t i g h e t e n s
g j e r n i n g. E l l e r s r u l l e r g r u s o m h e t e n s
h j u l v i d e r e.

Ovennevnte artikkel av Oslos biskop er senere utgitt som brosjyre - både i Norge og Sverige. Etter at biskopen i disse skrifter mot alle NS-medlemmer har slynget ut den simpleste og laveste beskyldning som kan rettes mot nordmenn, gir han følgende opplysning:

"NS-folk skal vite at står deres f e r d under lovens dom,

så står de selv under lovens beskyttelse. En følge av at NS-folk skal ha sin ære under lovens vern er at vi ikke kan tillate oss å si om dem hva vi vil. (Uthevet her.) Et rettsindig folk kaster ikke sten på dømte. Den trygd som ligger i dette skal NS-folk være oppmerksom på. Og vi på at det er et ord som heter lumpenhet, og som vi nødvendig vil ha heftet på oss. Overmot gjør modig mann ynkelig."

Disse nordmenn, ungdom, kvinner og menn, som av sine landsmenn i fredstid dels drives i døden, dels like inn i vanviddet, forfølges på sjofleste måte, stemples offættlig som forredere, mishandles i varetekt langt verre enn om de hadde vært storforbrytere, som ribbes og ranes for arbeide, for hjem og annen eiendom, for tillit og ære de skulle stå under lovens beskyttelse? Nei, ingenting kan være mindre sant enn det. Har nordmenn noensinde vært satt utenfor kristendommens og rettens beskyttelse, så er det disse nordmenn.

Den eneste beskyttelse de mishandlede mennesker har er deres egen bevissthet om hva de har gjort og ikke gjort. Og vissheten om at det er ganske andre nordmenn enn dem som ved dette oppgjør setter plott på sin egen og Norges ære.

Biskop Berggravs dom over NS er blitt den alvorligste dom over ham selv.

Hovedinntrykket av hans artikkel er:
G r u s o m h e t e n s h j u l r u l l e r v i d e r e .